

تحلیل محتوای مطالعات اجتماعی پایه پنجم ابتدایی با توجه به روش خوانایی گانینگ ضریب درگیری ویلیام رومی و هدف های آموزشی بلوم

حسین صفر بیرانوند^۱، بهروز صفر بیرانوند^۲

^۱ دانشجوی دانشگاه فرهنگیان پردیس علامه طباطبائی خرم آباد (نویسنده مسئول)

^۲ کارشناس ارشد مدیریت آموزشی

چکیده

هدف از این مقاله، تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی (بخش مدنی) پایه پنجم دبستان، بر مبنای فعال یا غیر فعال بودن به متن، تصاویر و سؤالات کتاب و هم چنین شناخت حیطه های شناختی، عاطفی، روانی - حرکتی و سطح خوانایی بود. روش تحقیق تحلیل محتوا روش ویلیام رومی و بلوم و گانینگ بود، جامعه و نمونه بخش مدنی کتاب مطالعات اجتماعی پایه پنجم بود. برای جمع آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل از انتخاب تصادفی صفحات کتاب استفاده شد. نتایج تحقیق نشان داد که کتاب از نظر متن و تصاویر غیرفعال و از لحاظ سؤالات فعال بوده و هم چنین متن کتاب برای دانش آموزان پایه هفتم مناسب است و این کتاب بیشتر بر حیطه شناختی و عاطفی تأکید کرده است. با توجه به تحلیل کتاب پیشنهاد می گردد که در تحلیفات بعدی متن و تصاویر کتاب فعال شوند و اینکه بر حیطه روانی - حرکتی توجه شود و متن کتاب هم برای دانش آموزان پایه پنجم دبستان مناسب باشد.

واژه های کلیدی: تحلیل محتوا، مطالعات اجتماعی، ویلیام رومی، بلوم، گانینگ

مقدمه

علوم اجتماعی در قرن ۱۸ میلادی در دائره المعارف بزرگ Didero منعکس شده و در مقاله ژان ژاک روسو و دیگر پیشتازان آن زمان بود. ویلیام رومی یکی از صاحب نظران تعلیم و تربیت است که کتاب خود را در سال ۱۹۸۶ به نام تکنیک های پژوهش ارائه کرده است. تجزیه و تحلیل هم نخستین بار توسط ویلیام رومی با جهت تمایز گذاشتن بین مطالب به صورت فعال و غیر فعال و خنثی مطرح شد. در اواسط دهه ۱۹۵۰ بلوم برای یادگیری، سه حوزه شناختی، عاطفی و روانی- حرکتی را در نظر گرفت، هر یک از این سه حوزه دارای سلسله مراتبی در زمینه یادگیری هستند. حوزه شناختی در شش سطح (۱) دانش (۲) فهمیدن (۳) به کار بستن (۴) تجزیه و تحلیل (۵) ترکیب (۶) ارزشیابی و قضاوت است و حوزه عاطفی در پنج سطح (۱) دریافت و توجه کردن (۲) پاسخ دادن (۳) ارزش گذاری (۴) سازماندهی ارزش ها (۵) تبلور ارزش های سازمان یافته در شخصیت است، و حوزه روانی- حرکتی در پنج سطح (۱) مشاهده و تقلید (۲) اجرای عمل بدون کمک (۳) دقت در عمل (۴) هماهنگی حرکات (۵) عادی شدن است. در سال ۱۹۲۳ نخستین فرمول سنجش خوانایی ابداع شد. گانینگ در سال ۱۹۵۱ یک روش عینی- کمی ابداع کرد. در این روش انتخاب نمونه - محاسبه طول جمله ها، شمارش کلمات، ترکیب کلمات دشوار، متوسط جمله ها، محاسبه میانگین صورت می گیرد. موارد فوق سه روش هستند که کتاب مطالعات اجتماعی بر اساس آن ها مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد. کتاب مطالعات اجتماعی پایه پنجم دبستان توسط ناهید فلاحیان و نازیا ملک محمودی نوشته شده است.

تحلیل محتوا از روش های اسنادی است که به بررسی نظامند، عینی، کمی، تعمیم پذیر پیام های ارتباطی می پردازد. تحلیل محتوا دانش مناسب برای پاسخ دادن به سؤال هایی درباره محتوای یک پیام است (نئون ورف، کیمبرلی، «راهنمای تحلیل محتوا» ترجمه حامد بخشی و وجیهه جلائیان بخشنده).

هولستی در دو فصل از کتاب «تحلیل محتوا در علوم اجتماعی و انسانی» کاربرد های تحلیل و محتوا را به تفصیل بیان کرده است. به طور کلی: نظر وی کاربردهای تحلیل محتوا در دو دسته کلی جای می گیرد: (۱) بررسی ویژگی های محتوا (۲) نتیجه گیری درباره علل آثار و ارتباط (هولستی ۱۱۰ و ۷۲، ۱۳۸۰). پنج هدف اصلی را برای تحلیل محتوا مشخص ساخته اند (۱) توصیف محتوای ارتباطات: این تحقیقات ویژگی های مجموعه خاصی یا محتوای خاصی در یک یا چند مقطع زمانی مورد مطالعه قرار می گیرد.

(۲) آزمون فرضیه ها درباره ی سیاست ها یا اهداف تولید کنندگان رسانه ای: در برخی از مطالعات تحلیل محتوا با فراتر رفتن از صورت سطحی رسانه ها، درباره ی ویژگی ها، انگیزه ها و یا ایدئولوژی تولیدکنندگان محتوای رسانه ها، استنتاج هایی صورت می گیرد.

(۳) مقایسه محتوای رسانه ها با جهان واقعیت: در بسیاری از مطالعات تحلیل محتوا، نمایش گروه، پدیده، صفت یا ویژگی خاصی در قیاس با استاندارد که از زندگی واقعی به دست آمده است، ارزیابی می شود.

(۴) ارزیابی تصویر گروه های خاص در جامعه: کشف تصویر رسانه ای برخی گروه های خاص و اقلیت، هدف این نوع از تحلیل محتواست.

۵) انجام استنتاج هایی درباره آثار رسانه ها: تحلیل محتوا مستقیماً نمی توانند ارزیابی تأثیر رسانه ها بپردازد ولی با این روش همراه با سایر روش ها می توان اثر رسانه ها بر مخاطبان را اندازه گیری کرد. (ویمر و دومینیک ۱۳۸۴)

کاربردهای تحلیل محتوا در دو دسته کلی جای دارند: ۱- کاربرد در رشته های مختلف علوم اجتماعی که شامل علوم سیاسی، روان شناسی، نقد ادبی و جامعه شناسی است. ۲) کاربرد تحلیل محتوا در ارتباطات جمعی: از این نظر کاربردهای تحلیل محتوا به ۵ دسته تقسیم می شوند: ۱) محتوای پیام و خصوصیات آن - ۲) اندیشه و خط مشی پیام دهنده - ۳) تحقیق در جهت پیام گیرنده - ۴) تحقیق در فرهنگ توده - ۵) تحقیق در جهت وسایل ارتباطی (دکتر معتمد نژاد)

تحلیل محتوا انواع مختلفی دارد: تحلیل محتوای توصیفی (به تبیین ویژگی های آشکار کتاب درسی می پردازد). تحلیل محتوای ارتباطی (به بررسی چگونگی ارتباط بین اجزا می پردازد). تحلیل محتوای استنباطی (روشی که محقق را قادر می سازد که تا برخی از واقعیات اجتماعی مربوط به کتاب درسی را بررسی نماید). (فریدون نصری ۱۳۹۴)

تحلیل محتوا سه شکل اصلی دارد: ۱) توصیفی ۲) استنباطی ۳) ارتباطی (پیتر اتسلندر ۱۹۶۸)

پنج هدف عمده برای تحلیل محتوا وجود دارد: ۱) توصیف ویژگی های اصلی محتوای پیام ۲) توصیف ویژگی شکلی محتوای پیام ۳) استنباط مفاهیم مورد نظر تهیه کنندگان محتوا ۴) استنباط به برداشت مخاطبان پیام از محتوای آن ۵) پیش بینی اثرات محتوا بر مخاطبان (برنارد برلسون ۱۹۵۲)

با نگاهی به آگاهی هایی که معلم باید در ارتباط با کتاب های درسی داشته باشد، ضرورت مهارت تجزیه و تحلیل کتاب های درسی به اثبات می رسد. این آگاهی ها عبارتند از ۱) محتوای علمی، ۲) عناصر کتاب درسی چون اهداف، متن و ... ۳) روش سازماندهی عناصر بنامه درسی مانند: توالی و انسجام و ... ۴) چگونگی ارتباط عناصر با هم ۵) روش های تدریسی که محتوای کتاب بر اساس آن سازماندهی شده است. ۶) روش های ارزشیابی از آموخته های دانش آموزان. ۷) نتایج غیر قابل انتظاری که احتمالاً از تدریس کتاب به وجود خواهد آمد.

روش ویلیام رومی در طبقات غیر فعال، مشغول فعالیت های علمی به معنای واقعی، نمی باشد. در مقوله فعال دانش آموز با فعالیت های درسی درگیر است و در مقوله خنثی می توان در ارزشیابی از آنها صرف نظر کرد (عباس الهی) روش گانینگ برای مشخص کردن میزان خوانایی متن به کار برده می شود. روش بلوم نیز در موضوعات درسی خاص که انتظار دستیابی به آن ها می رود در سطح استعداد دانش آموزان و روش های یادگیری اهمیت دارد.

سؤالات اصلی پژوهش

۱- آیا تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی (بخش مدنی) به شیوه فعال بر اساس روش ویلیام رومی بیان شده است؟

۲- آیا تحلیل کتاب مطالعات بر اساس روش گانینگ برای دانش آموزان پایه پنجم مناسب است؟

۳- سهم هر بخش از حیطه های شناختی بلوم در کتاب اندازه بوده است؟

تحلیل کتاب های تعلیمات دینی (قرآن) پایه دوم سال های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ با روش ویلیام رومی بررسی شد. آنچه که از این بررسی ها به دست آمد، این بود که کتاب قبل و جدید ضریب درگیری دانش آموزان با متن و تصاویر، پایین است و امکان درگیری با متن و تصاویر وجود ندارد، ولی در کتاب جدید با ضریب ۱/۱ سؤالات، دانش آموزان را با سؤالات درگیر می کرد و کتاب قبلی ضعیف بود و دانش آموزان را درگیر نمی کرد. (محمد مظفر). تحلیل کتاب علوم پایه پنجم نظام جدید و نظام قدیم سال ۱۳۹۳-۱۳۹۴ در سه روش متن- تصاویر و سؤالات بررسی شد. ضریب درگیری متن در نظام قدیم ۰/۵ و در نظام جدید ۱/۲ که کتاب نظام جدید به لحاظ متن فعال تر است. ضریب درگیری تصاویر ۰/۳ در نظام قدیم ولی در نظام جدید ۱/۳ که نشان می دهد که کتاب نظام جدید ۱/۴ است که نشان دهنده ی این است که هر کدام در ۲ زمینه سؤالات فعال بوده اند. (صدیقه علیشیری- اکرم حبیبی- اعظم محمدی)

در این پروژه هدف مقایسه سطح خوانایی کتاب فارسی چهارم ابتدایی با کتاب فارسی پنجم ابتدایی از نظر میزان تناسب متون با سطح توانایی دانش آموزان است. از کتاب های فارسی در هر کدام سه نمونه کلمه از ابتدا، وسط و انتها انتخاب شده از روش آماری میانگین و جدول فراوانی و مقدار سطح خوانایی گانینگ بهره گیری شد، یافته های تحقیق نشان داد که سطح خوانایی در بین بخش های اول و وسط کتاب چهارم تفاوت محسوسی دارد و هر دو متن در سطح بالاتر از توانایی دانش آموزان چهارم قرار دارد به علاوه بین سطح خوانایی بخش دوم و سوم کتاب پنجم هم تفاوت وجود داشت هر دو متن از نظر سطح خوانایی بالاتر از سطح توانایی دانش آموزان پنجم بود (مصطفی شیخ زاده ۱۳۸۷)

هدف این پروژه تحلیل کتاب علوم سوم ابتدایی از نظر توجه به حیطه های سه گانه طبقه بندی بلوم است و این پژوهش به روش کیفی انجام شده است. بر اساس این پژوهش بیش ترین توجه در کتاب علوم به حیطه شناختی بود که حدود ۶۴٪ بوده است و کمترین توجه به حیطه ی عاطفی بوده که حدود ۱۲٪ بوده است، که مبتنی بر مبانی نظری پیشنهاد شده است (حسین محمدی پاک، اصغر سعیدی ابوالسحاقی، علی اصغر مالکی، حسین حاجتی ۱۳۶۹)

در این پژوهش نیز هدف کتاب های زبان فارسی با روش بلوم است، نتایج پژوهش نشان داد که هر دو کتاب مهارت های شناختی سطح پایین تر طبقه بندی بلوم بود، بیش تر از مهارت های سطح بالاتر طبقه بندی بلوم به کار رفته است. علاوه بر این تمرین ها در سطح خلاقیت که از سطوح بالا است در مقایسه با سطح کارکرد از سطوح پایین به شمار می آید بیش تر بوده است، از دیگر نتایج پژوهش این بود که پراکندگی تمرین ها در تمامی کتاب هاست. در سطح درک و فهم که از سطوح پایین طبقه بندی بلوم بارزتر است.

تحلیل محتوا روشی است که می توان آن را درباره انواع گوناگون پیام های مندرج در کتب، مقاله ها و آثار ادبی، خطابه ها و... به کار بست. روش تحلیل محتوا ایجاب می کند که فنون نسبتاً دقیقی استفاده شود، بر فرض مثال؛ در تحلیل کتاب مطالعات اجتماعی از سه روش ویلیام رومی، گانینگ، بلوم استفاده شد. روش تحلیل محتوا یکی از روش های تحقیقی است که در گذشته ای نسبتاً دور مورد استفاده قرار گرفته است و امروزه در علوم اجتماعی و خارج از آن کاربرد فراوانی داشته است. تحلیل محتوا در تحقیق اجتماعی روز به روز اهمیت بیشتری پیدا می کند، چرا که امکانی برای تحلیل منظم اطلاعات و اظهار نظرهای عمیق و پیچیده است. با پیشرفت زندگی اجتماعی و گسترش علم و فناوری در دنیای امروز ضرورت تشکیل گروه، مشورت کردن، برقرار کردن ارتباط با دیگران و ... بیش از پیش احساس می شود. انسانی دارای سلسله مراتبی از نیازهاست در صورتی که یکی از نیازها برطرف شود در صدد برطرف نیازهای متوسط و بالاتر هستند (آبراهام مازلو ۱۹۵۴).

با بررسی مطالعات صورت گرفته می توان به موضوع ی برد که هدف آن ارزیابی و سنجیدن کتاب مطالعات اجتماعی پایه پنجم (بخش مدنی) بر اساس سه روش ویلیام رومی، گانینگ و بلوم است، که بر اساس این سه روش تجزیه و تحلیل کتاب پرداخته و کتاب از لحاظ متن، جمله، کلمه، تصویر، شناختی، عاطفی، روانی - حرکتی بررسی شد تا نقاط ضعف و قوت کتاب و هم چنین مطابق بودن آن با سن دانش آموز باشد.

کتاب مطالعات اجتماعی شامل بخش های مدنی، تاریخ و جغرافیا است. تحلیلی که صورت می گیرد تحلیل محتوا، بخش مدنی است. تحلیل محتوا به سه روش صورت گرفت: (۱) بر اساس ضریب یادگیری ویلیام رومی که متن کتاب با ۰/۲۷ غیر فعال و سؤالات کتاب با ۱/۵ فعال و تصاویر کتاب با ۰/۱۱ غیر فعال هستند. (۲) بر اساس هدف های آموزشی بلوم به طور کلی متن کتاب با ۹۶/۸ درصد در حیطه شناختی است و ۳/۲ در حیطه عاطفی است و سؤالات با ۶۰ درصد در حیطه شناختی و ۴۰ درصد در حیطه عاطفی است. (۳) روش خوانایی گانینگ متن کتاب با عدد ۶/۱۱ برای دانش آموزان کلاس هفتم مناسب است.

روش پژوهش

در پژوهش حاضر، از روش تحلیل محتوا استفاده شده است. تحلیل محتوا یک روش منظم برای توصیف عینی و کمی محتوای کتاب و متون برنامه درسی و یا مقایسه پیام ها و ساختار محتوا با برنامه درسی است. (یار محمدیان، ۱۳۸۱) در این روش پیام ها یا اطلاعات به صورت منظم کد گذاری و به نحوی طبقه بندی می شود که پژوهشگر بتواند آن ها را به صورت کمی تجزیه و تحلیل نماید. (دلاور، ۱۳۹۰) برای تحلیل محتوا در بخش تکنیک ویلیام رومی از واحد تحلیل متن، «متن» و واحد ثبت «جمله» استفاده شده است. جمله واحد معنا دار واقعی و کوچکترین جز تحلیل به شمار می رود. در تحلیل متن ۱۰ مقوله وجود دارد که خود به سه قسمت مقوله های غیر فعال و فعال و خنثی تقسیم می شود. در بخش واحد تحلیل تصاویر نیز واحد تحلیل «تصویر و نمودارها» و در بخش پرسش واحد تحلیل پرسش های پایان درس و فصل است. ویلیام رومی برای ارزشیابی متن حداقل ۱۰ صفحه و تعداد جملات شمارش شده در هر صفحه را ۲۵ جمله تعیین کرده است. همچنین برای ارزشیابی تصاویر حداقل ۱۰ تصویر از کل کتاب و برای ارزشیابی پرسش ها ۱۰ پرسش از پرسش های پایانی فصل، و در تعیین ضریب درگیری کتاب در فعالیت مند بودن ۱۰ صفحه را از کتاب مد نظر قرار داده است که تمامی این موارد به روش تصادفی انتخاب می شوند.

همچنین برای گردآوری بخش دوم پژوهش یعنی بررسی فعالیت ها و پرسش های درون درس، از معروف ترین طبقه بندی در زمینه هدف های تربیتی، که توسط بنجامین بلوم و همکاران وی پایه گذاری شده است استفاده می شود. در این طبقه بندی، هدف های آموزشی در سه حیطه شناختی؛ عاطفی (نگرشی) و روانی - حرکتی قرار می گیرند. هر کدام از این حیطه ها نیز دارای سطوح مختلفی است. حوزه شناختی به دانش و مهارت های ذهن مربوط می شود. حوزه عاطفی به علاقه، انگیزش، ارزش گذاری؛ قدردانی و نگرش می پردازد. حوزه روانی - حرکتی شامل مهارت های حرکتی و فعالیت های جسمی و بدنی می شود. توجه به تمام حیطه ها در محتوای کتب دبستان ضروری است (سیف، ۱۳۵۵). و در این پژوهش با طراحی سه جدول در این سه محور به صورت کد گذاری شده افعال استفاده شده بر اساس سطوح حیطه شناختی، عاطفی و روانی حرکتی مورد بررسی قرار گرفت. همچنین تکنیک ها و روش های متداول در تحلیل خوانایی محتوای کتاب های درسی وجود دارد که در این پژوهش از فرمول خوانایی (گانینگ فوک) استفاده می شود. به طور خلاصه؛ فرمول خوانایی گانینگ فوک؛ میزان درجه پیچیدگی زبان

متن کتاب یا میزان درجه خوانایی سایر متون را تعیین می‌نماید. این فرمول به وسیله تجزیه و تحلیل متن کتاب به اندازه‌گیری درجه خوانایی می‌پردازد. این تجزیه و تحلیل به ویژه بر روی کلمه‌ها؛ عبارات و بندهای یک نوشته متمرکز می‌شود و با شمارش آن (کلمه‌ها و جمله‌ها) و استفاده از فرمول و رابطه‌ای مشخص، میزان و درجه سختی متن یا درجه تناسب متن با سن کلاسی یا سطح توانایی خواننده؛ متن را مشخص می‌سازد (جعفری؛ هرندی و همکاران؛ ۱۳۸۷) در بخش بررسی به روش و تکنیک ویلیام رومی، گانینگ و هدفهای بلوم جامعه آماری و نمونه آماری محتوای کتاب مطالعات اجتماعی بخش مدنی پایه پنجم از مقطع ابتدایی که در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ چاپ شده است. نمونه آماری در مولفه متن هر پایه ۱۰ صفحه، در مولفه تصاویر و نمودارها ۱۰ صفحه که شامل تصاویر و یا نمودار است مورد توجه قرار گرفت که روش نمونه‌گیری بصورت تصادفی از محتوای کتاب انتخاب گردید. اگر چه روش تحلیل محتوا به تکنیک ویلیام رومی، روش خوانایی گانینگ و طبقه بندی بلوم یک روش اثبات شده در این زمینه است اما برای سنجش اعتبار آن (روایی) از دو تن از متخصصان امر تعلیم و تربیت نظرخواهی شد که آنان نیز اعتبار آن را تایید کردند و برای سنجش پایایی ۱۰ درصد از صفحات انتخاب شده توسط کد گذار دوم دوباره اجرا گردید که تقریباً همان نتایج در مولفه های تعریف شده، بدست آمد.

یافته ها

تحلیل کتاب مطالعات اجتماعی (بخش مدنی) پایه پنجم دبستان بر اساس هدف های آموزش علوم

«تحلیل سؤالات»

صفحه	سطوح یادگیری حیطه شناختی						سطوح یادگیری حیطه عاطفی					سطوح یادگیری حیطه روانی				
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۱	۲	۳	۴	۵	۱	۲	۳	۴	۵
۷								√								
۸								√								
۹								√								
۱۲								√								
۱۵		√														
۱۶	√															
۱۸	√															
۱۹	√															
۴۹	√															
۵۰		√														
مجموع	۴	۲						۴								

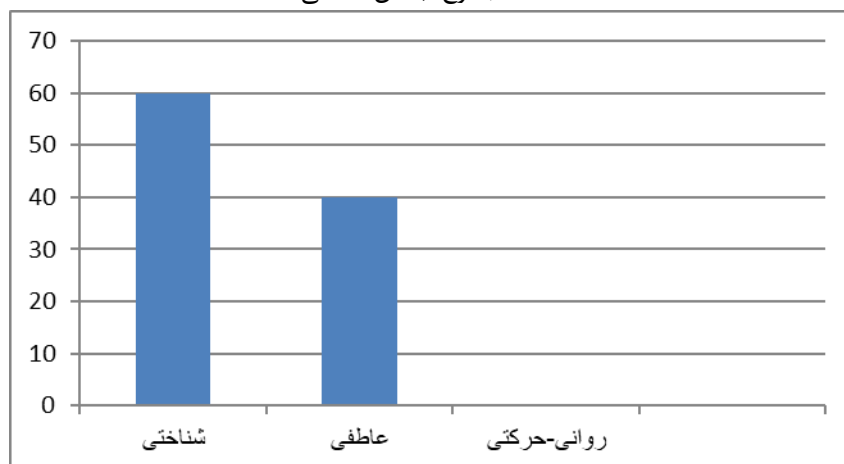
۴۰٪ = بخش (۱) شناختی

۲۰٪ = بخش (۲) شناختی

۴۰٪ = بخش (۱) عاطفی

۶۰٪ = مجموع بخش شناختی

۴۰٪ = مجموع بخش عاطفی

تحلیل کتاب مطالعات اجتماعی (بخش مدنی) پایه پنجم دبستان بر اساس هدف های آموزش علوم

«تحلیل سؤالات»

صفحه	سطوح یادگیری حیطه شناختی						سطوح یادگیری حیطه عاطفی					سطوح یادگیری حیطه حرکتی				
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۱	۲	۳	۴	۵	۱	۲	۳	۴	۵
۴-۳-۲	۲	۲۳														
۶-۵	۷	۱۸														
۹-۸-۷	۵	۱۶			۴											
۱۱-۱۰-۹	۸	۱۷														
۱۴-۱۳-۱۲	۲	۱۹						۴								
۱۷-۱۶-۱۵	۷	۱۵					۳									
۲۰-۱۹-۱۸	۷	۱۸														
۵۱-۵۰-۴۹	۴	۲۰					۱									
۵۳-۵۲	۸	۱۷														
۸۳-۸۲-۸۱	۴	۲۱														
مجموع	۵۴	۱۸۴			۴		۴	۴								

بخش (۱) شناختی $\% = \frac{21}{16} = \frac{1}{16} + \frac{32}{16} + \frac{16}{16} + \frac{28}{16} + \frac{28}{16} + \frac{8}{16} = \frac{120}{16} = 7.5\%$

بخش (۲) شناختی $\% = \frac{73}{60} = \frac{84}{60} + \frac{68}{60} + \frac{80}{60} + \frac{72}{60} + \frac{60}{60} + \frac{76}{60} + \frac{68}{60} + \frac{64}{60} + \frac{72}{60} + \frac{92}{60} = \frac{73}{60} = 12.16\%$

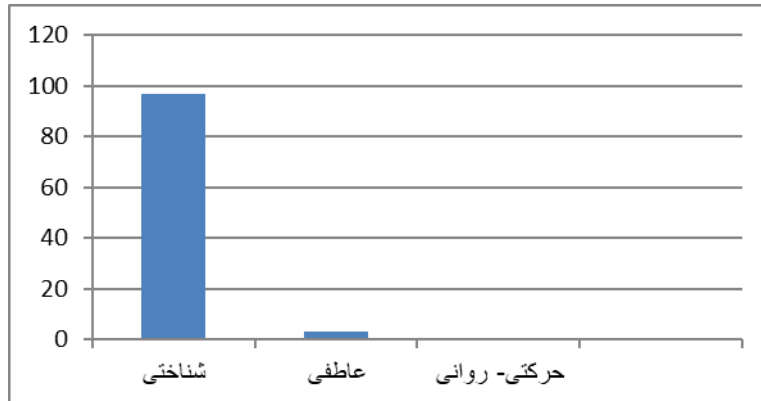
بخش (۵) شناختی $\% = \frac{16}{16} = 1\%$

بخش (۱) عاطفی $\% = \frac{16}{16} = 1\%$

بخش (۲) عاطفی $\% = \frac{16}{16} = 1\%$

$\% = \frac{96}{8} = \frac{16}{16} + \frac{16}{16} + \frac{21}{16} + \frac{73}{16} = \frac{126}{16} = 7.875\%$ مجموع بخش شناختی

$\% = \frac{3}{2} = \frac{16}{16} + \frac{16}{16} = 2\%$ مجموع بخش عاطفی

«هدف های آموزشی بلوم»

۱-حیطه شناختی - ۲- حیطه عاطفی - ۳- حیطه روانی- حرکتی

سطوح یادگیری حیطه شناختی: (۱) دانش (۲) فهمیدن (۳) به کار بستن (۴) تجزیه و تحلیل (۵) ترکیب (۶) ارزشیابی و قضاوت

سطوح یادگیری حیطه عاطفی: (۱) دریافت و توجه کردن (۲) پاسخ دادن (۳) ارزش گذاری (۴) سازماندهی ارزش ها (۵) تبلور ارزش های سازمان یافته در شخصیت

سطوح یادگیری حیطه روانی- حرکتی: (۱) مشاهده و تقلید (۲) اجرای عمل بدون کمک (۳) دقت در عمل (۴) هماهنگی حرکات (۵) عادی شدن عمل

تحلیل متن:

$$\text{بخش شناختی} = ۱۸۴ + ۵۴ + ۴ = ۲۴۲$$

$$\frac{۲۴۲}{۲۵۰} = ۹۶\% \times ۳۶۰ = ۳۴۸/۴۸$$

$$\text{بخش عاطفی} = ۴+۴ = ۸$$

$$\frac{۸}{۲۵۰} = ۰/۰۳۲ \times ۳۶۰ = ۱۱/۵۲$$

$$\text{بخش شناختی} = ۶ \Rightarrow \frac{۶}{۱۰} \times ۰/۶ \times ۳۶۰ = ۲۱۶$$

تحلیل سؤالات:

$$\text{بخش عاطفی} = ۴ \Rightarrow \frac{۴}{۱۰} = ۰/۴ \times ۳۱۶ = ۱۴۴$$

تحلیل کتاب مطالعات اجتماعی (بخش مدنی) پایه پنجم دبستان بر مبنای ضریب یادگیری ویلیام رومی.

تحلیل متن:

شماره صفحه	a	b	c	d	e	f	g	h
۲-۳-۴	۹	۱۰	۱	۱	۴			
۶-۵	۱۴		۱	۱	۹			
۷-۸-۹	۱۸		۱		۶			
۹-۱۰-۱۱	۱۶		۱		۸			
۱۲-۱۳-۱۴	۲۳		۱		۱			
۱۵-۱۶-۱۷	۱۵		۲		۸			
۱۸-۱۹-۲۰	۱۴		۱		۸	۱		
۴۹-۵۰-۵۱	۲۱		۱		۳			
۵۲-۵۳	۱۸		۴		۳			
۸۱-۸۲-۸۳	۲۱		۱		۳			

$$\text{ضریب درگیری دانش آموزان با متن کتاب} = \frac{e+f+g+h}{a+b+c+d} = \frac{۵۴}{۱۹۶} = ۰.۲۷$$

نتیجه گیری: کتاب از لحاظ متن غیرفعال است.

تحلیل کتاب مطالعات اجتماعی (بخش مدنی) پایه پنجم دبستان بر مبنای ضریب یادگیری ویلیام رومی.

تحلیل تصاویر:

شماره صفحه	a	b
۱	√	
۷	√	
۱۱	√	
۱۵	√	
۱۶		√

۱۷	✓	
۱۸	✓	
۵۱	✓	
۵۲	✓	
۵۳	✓	

نتیجه گیری: کتاب از لحاظ تصاویر غیرفعال است.

تحلیل کتاب مطالعات اجتماعی (بخش مدنی) پایه پنجم دبستان بر مبنای ضریب یادگیری ویلیام رومی.

تحلیل سوالات:

شماره صفحه	a	b	c	d
۷			✓	
۸			✓	
۹			✓	
۱۲			✓	
۱۵			✓	
۱۶	✓			
۱۸			✓	
۱۹	✓			
۴۹	✓			
۵۰	✓			

نتیجه گیری: کتاب از لحاظ تحلیل سوالات فعال است.

تحلیل کتاب مطالعات اجتماعی (بخش مدنی) پایه پنجم دبستان بر اساس روش گانینگ

متن (۱) ص ۴

تعداد کلمات: ۱۰۰

$$\frac{100}{18} = 5.55$$

تعداد جملات: ۱۸

طول متوسط جملات: ۵/۵۵

تعداد کلمات دشوار: ۸

ترکیب کلمات دشوار با تعداد متوسط جملات:

متن (۲)

$$۸ + ۵/۵۵ \times ۰/۴ = ۵/۴۲$$

$$\frac{۱۰۰}{۱۳} = ۷/۶۹$$

تعداد کلمات: ۱۰۰

تعداد جملات: ۱۳

طول متوسط جملات: ۷/۶۹

تعداد کلمات دشوار: ۱۰

ترکیب کلمات دشوار با تعداد متوسط جملات:

متن (۳)

$$۱۰ + ۷/۶۹ \times ۰/۴ = ۷/۰۷$$

$$\frac{۱۰۰}{۱۵} = ۶/۶۶$$

تعداد کلمات: ۱۰۰

تعداد جملات: ۱۵

طول متوسط جملات: ۶/۶۶

تعداد کلمات دشوار: ۸

ترکیب کلمات دشوار با تعداد متوسط جملات:

نتیجه گیری:

$$۸ + ۶/۶۶ \times ۰/۴ = ۵/۸۶$$

$$۵/۴۲ + ۷/۰۷ + ۵/۸۶ = ۱۸/۳۵ \div ۳ = ۶/۱۱$$

این کتاب (بخش مدنی) مناسب برای پایه هفتم است.

تحلیل کتاب مطالعات اجتماعی (بخش مدنی) پایه پنجم دبستان بر اساس روش گارنینگ

متن (۱) ص ۴

$$\frac{۱۰۰}{۱۸} = ۵/۵۵$$

تعداد کلمات: ۱۰۰

تعداد جملات: ۱۸

طول متوسط جملات: ۵/۵۵

تعداد کلمات دشوار: ۸

ترکیب کلمات دشوار با تعداد متوسط جملات: ۵/۴۲

متن (۲) ص

تعداد جملات: ۱۳

تعداد کلمات: ۱۰۰

طول متوسط جملات: ۷/۶۹

تعداد کلمات دشوار: ۱۰

ترکیب کلمات دشوار با تعداد متوسط جملات: ۷/۰۷

متن (۳) ص

$$\frac{100}{15} = 6/66$$

تعداد جملات: ۱۵

تعداد کلمات: ۱۰۰

تعداد کلمات دشوار: ۸

طول متوسط جملات: ۶/۶۶

$$8 + 6/6 \times 0/4 = 5/86$$

ترکیب کلمات دشوار با تعداد متوسط جملات:

$$5/42 + 5/86 + 7/07 = 6/32$$

برای کلاس هفتم مناسب است.

کلمات به کار برده شده در روش خوانایی گانینگ

یکی از قسمت های مهم گفت و گو، گوش دادن است. وقتی کسی با ما صحبت می کند، لازم است، به حرف های او دقت و توجه کنیم. گاهی ممکن است صدای گوینده را بشنویم اما حواسمان به چیز دیگری باشد و یا کار دیگری انجام دهیم و خوب به حرف های او توجه نکنیم.

کلام گوینده را قطع نکنیم و صبر کنیم حرف هایش تمام شود. به گوینده نگاه کنیم وقتی کسی با ما صحبت می کند و ما به جای دیگری نگاه می کنیم، آن فرد احساس می کند که دوست نداریم به حرف هایش گوش دهیم یا از حرف هایش خسته شده ایم. گاهی با تکان دادن سر یا سؤال کردن گوینده را تشویق کنیم که به صحبت خود ادامه بدهد. یکی از قسمت های مهم گفت و گو، صحبت کردن است. وقتی با دیگران صحبت می کنیم لازم است به شنونده نگاه کنیم، با صدای مناسب یعنی نه خیلی بلند، نه خیلی آهسته.

در مدرسه، محله، کارخانه، شهر و روستا گروه های بزرگ تری هستند که برای حل مشکلات و انجام دادن بهتر کار افرادی را به عنوان نماینده خود انتخاب می کنند. این نمایندگان شورایی تشکیل می دهند. در شورا همه ی افراد می توانند نظر خود را بیان کنند. به این ترتیب، برای حل مشکلات جامعه و تصمیم گیری، از فکر و تجربه ی همه استفاده می شود و در نتیجه آن جامعه را می توان بهتر اداره کرد. «شورا» یعنی گروهی از افراد که برای انجام دادن کاری با یکدیگر مشورت می کنند، به تصویرهای زیر توجه کنید. آیا می دانید که در هر مدرسه باید شورای دانش آموزی وجود داشته باشد. هدف از تشکیل شورای دانش آموزی این است که مسئولان مدرسه از نظرات و نیازهای دانش آموزان درباره ی مسائل درسی و امور مربوط به مدرسه آگاه شوند و در کارهای مدرسه از مشارکت آنان استفاده کنند.

حکومت برای آن که بتواند وظایف خود را به خوبی انجام دهد، به سه قوه تقسیم شده است و هر قوه مسئولیت هایی به عهده دارد. مقام رهبری بر همه ی فعالیت هایی که این سه قوه انجام می دهند، نظارت دارد و آن ها را هدایت می کند. رهبر طبق قانون اساسی، رهبری جامعه ی اسلامی ما به عهده ی فقیهی است که از مسائل زمان آگاهی داشته باشد. رهبر جامعه ی اسلامی باید نمونه ی یک مسلمان کامل باشد، او باید عالم، عادل و شجاع باشد، از دستورهای اسلام پیروی کند و از اوضاع جامعه به خوبی آگاه باشد تا بتواند جامعه را به بهترین شکل، هدایت و رهبری کند. اولین رهبر انقلاب اسلامی ایران، حضرت امام خمینی (ره) بودند که انقلاب اسلامی را هدایت کردند و آن را به پیروزی رساندند. پس از رحلت امام خمینی در سال ۱۳۶۸ حضرت آیت الله خامنه ای به عنوان رهبر انقلاب اسلامی ایران انتخاب شدند.

نتیجه گیری:

هدف از پژوهشی که صورت گرفت تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی (بخش مدنی) پایه پنجم دبستان با توجه به روش خوانایی گانینگ و ضریب درگیری ویلیام رومی و هدف های آموزشی بلوم بود. پژوهش حاضر در پی پاسخ به سه سؤال پژوهش شامل اینکه آیا تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی (بخش مدنی) به شیوه فعال بر اساس روش ویلیام رومی بیان شده یا خیر؟ - آیا تحلیل کتاب مطالعات اجتماعی بر اساس روش خوانایی گانینگ برای دانش آموزان پایه پنجم مناسب بوده؟ و هم چنین سهم هر کدام از حیطه های هدف های بلوم در کتاب مطالعات اجتماعی به چه اندازه بوده است؟

نتایج حاصل از پژوهش در ارتباط با سؤال اول نشان می دهد که متن و تصاویر کتاب غیر فعال و سؤالات فعال بودند بنابراین اگر بخواهیم به طور کلی نتیجه گیری کنیم، کتاب غیرفعال بود. در ارتباط با سؤال دوم، متن کتاب با ۶/۱۱ برای دانش آموزان پایه پنجم مناسب نیست بلکه با این ضریب خوانایی برای دانش آموزان پایه هفتم (اول متوسطه) مناسب بود.

در پاسخ به سؤال سوم متن کتاب ۹۶/۸ در حیطه شناختی و ۳/۲ درصد در حیطه عاطفی بود و سؤالات کتاب با ۶۰ درصد در حیطه شناختی و ۴۰ درصد در حیطه عاطفی بودند و در هر تحلیل چه در متن و چه در سؤالات حیطه روانی - حرکتی سهمی نداشت.

در تحلیلی که به روش ویلیام رومی صورت گرفت کتاب مطالعات در حوزه سؤالات با ۱/۵ فعال است که در تحلیل محتوای (محمد مظفر) در زمینه کتاب تعلیمات دینی سال های ۱۳۸۰ - ۱۳۸۱ با روش ویلیان رومی انجام داده بود سؤالات با ضریب ۱/۱ فعال بودند. تحلیل متن با ۰/۲۷ و تصاویر با ۰/۱۱ غیرفعال بودند و در مقایسه با تحلیل کتاب علوم پایه پنجم (نظام قدیم) که توسط (صدیقه علشیری، اکرم حبیبی، اعظم محمدی) صورت گرفت متن با ۰/۵ و تصاویر با ۰/۳ غیرفعال هستند ولی تحلیل مطالعات اجتماعی سؤالات با ضریب ۱/۵ با تحلیل کتاب نظام قدیم با ضریب ۱/۳، نشان می دهد که هر دو کتاب در زمینه سؤالات فعال هستند.

در تحلیل دیگری که روش خوانایی گانینگ صورت گرفت کتاب با ضریب ۶/۱۱ برای دانش آموزان پایه هفتم مناسب است. در مقایسه با تحلیل (مصطفی شیخ زاده) که در کتاب های فارسی چهارم و پنجم دبستان انجام داده نشان داد که بخش اول و دوم کتاب فارسی پایه چهارم از نظر خوانایی بالاتر از سطح توانایی دانش آموزان پایه چهارم بوده و هم بخش های دوم و سوم کتاب فارسی پایه پنجم از نظر خوانایی بالاتر از سطح توانایی دانش آموزان پایه پنجم بود.

در تحلیل دیگری که با هدف های آموزشی بلوم انجام دادیم مشخص شد که متن کتاب با ۹۶/۸ درصد در حیطه شناختی و ۳/۲ درصد در حیطه عاطفی بود و بخش روانی - حرکتی هم سهمی ندارد و در سؤالات کتاب، سؤالات ۶۰ درصد در حیطه شناختی و ۴۰ درصد در حیطه عاطفی بودند و حیطه روانی - حرکتی هم سهمی نداشت. در پژوهش دیگری در ارتباط با هدف های آموزشی بلوم که توسط (حسین محمدی پاک، اصغر سعیدی ابواسحاقی، علی اصغر حاکمی، حسین حاجتی ۱۳۶۹) در کتاب علوم سوم ابتدایی صورت گرفت این بود که در کتاب علوم با ۶۴ درصد در حیطه شناختی و ۱۲ درصد در حیطه عاطفی سهم دارند و این مفهوم را تأیید کردند.

در تبیین یافته ها اینکه چرا این نتایج به دست آمدند در روش ویلیام رومی می توان گفت که در زمینه متن ۲۵۰ جمله انتخاب کردیم و آنها را از لحاظ فعال بودن و غیر فعال بودن بررسی کردیم و هم ۱۰ تصویر و ۱۰ سؤال را از جاهای مختلف کتاب انتخاب کردیم و آنها را از لحاظ فعال بودن و غیر فعال بودن بررسی کردیم و این نتیجه به دست آمد که تحلیل کتاب به روش ویلیام رومی، غیر فعال است. در روش گانینگ ۱۰۰ کلمه از ابتدای کتاب، ۱۰۰ کلمه از وسط و ۱۰ کلمه از آخر کتاب انتخاب کردیم و آنها را از لحاظ دشوار بودن بررسی کردیم و دریافتیم که کتاب از لحاظ سطح خوانایی گانینگ برای دانش آموزان پایه پنجم مناسب نیست. هم چنین در هدف های آموزشی بلوم ۲۵۰ جمله و ۱۰ تصویر و ۱۰ سؤال انتخابی برای تحلیل ویلیام رومی استفاده کردیم و در زمینه های مختلف هدف های آموزشی بلوم را بررسی کردیم که در متن کتاب حیطه شناختی ۹۶/۸ و حیطه عاطفی ۳/۲ درصد سهم دارند و در زمینه سؤالات حیطه شناختی ۶۰ و حیطه عاطفی ۴۰ درصد سهم داشتند.

پیشنهادهای:

با توجه به پژوهشی که صورت گرفت پیشنهاد می شود:

- ۱- کتاب رسانه بسیار مهمی است که باید دانش آموزان را با خود درگیر کند، بهتر است تمام کتاب های ابتدایی نه فقط کتاب مطالعات به این موضوع توجه کنند.
- ۲- سطح خوانایی در کتاب مطالعات اجتماعی مناسب با سال تحصیلی و سن دانش آموزان باشد.
- ۳- کار گروهی اهمیت فراوانی دارد و باید در تألیف کتاب مطالعات اجتماعی (بخش مدنی) حیطه روانی - حرکتی بیشتر مورد توجه قرار بگیرد.

منابع:

- ۱- آبراهام مازلو کتاب انگیزه و شخصیت ۱۹۵۴. زهرا سیدرضایی
- ۲- استلندر، پیتر، روشهای تجربی تحقیق در علوم اجتماعی به ترجمه بیژن کاظم زاده، تهران. آستان قدس ۱۳۷۱.
- ۳- جعفری هرنندی، رضا و همکاران (۱۳۸۷). تحلیل محتوا روشی پرکاربرد در مطالعات علوم اجتماعی، رفتاری و انسانی با تأکید بر تحلیل محتوای درسی، فصلنامه حوزه و دانشگاه، سال ۱۴، شماره ۵۵، ۵۸ - ۳۳.
- ۴- حسین محمدی پاک - اصغر سعیدی ابوالسحاقی، علی اصغر مالکی - حسین حاجتی ۱۳۹۶، تحلیل کتاب علوم سوم ابتدایی از نظر هدف های سه گانه بلوم
- ۵- دلاور، علی. (۱۳۹۰). مبانی نظری و علمی پژوهشی در علوم انسانی و اجتماعی. تهران: رشد.
- ۶- سیف، علی اکبر (۱۳۸۷). سنجش فرایند و فرآورده یادگیری، روش های قدیم و جدید (ویرایش دوم). تهران: نشر دوران.

- ۷- صدیقه علیشیری - اکرم حبیبی - اعظم محمدی (کارشناس آموزش ابتدایی ۱۳۹۴) تحلیل کتاب های تعلیمات دینی (قرآن) پایه دوم سال ۸۰ و ۸۱
- ۸- عباس الهی - تربیت معلم دانشور نیشابور
- ۹- فرد. ان کرلینجر به نقل از بیانگر. اسماعیل ۱۳۸۶) روش های تحقیق در روان شناسی و علوم تربیتی جلد اول، چاپ دوم، تهران، نشر دوران.
- ۱۰- فریدون نصری تحلیل محتوای کتاب درسی ۱۳۹۴.
- ۱۱- مصطفی شیخ زاده ۱۳۸۷، مقایسه سطح خوانایی کتاب فارسی چهارم و پنجم ابتدایی.
- ۱۲- معتمد نژاد، کاظم، روش تحقیق در محتوای مطبوعات تهران، انتشارات دانشکده علوم ارتباطی و اجتماعی ۱۳۵۶.
- ۱۳- نئوندورف، کیمبرلی ای، «راهنمای تحلیل محتوا» ترجمه حامد بخشی و وجیهه جلائیان بخشنده.
- ۱۴- ویمر، راجودی. جوزف آر دومینیک، تحقیق در رسانه های جمعی. ترجمه کاوس سید امامی، تهران. سروش و مرکز تحقیقات صدا و سیما ۱۳۸۴.
- ۱۵- هولستی، ال، آر. تحلیل محتوا علوم اجتماعی و انسانی چاپ دوم، ترجمه نادر سالار زاده. تهران انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی ۱۳۸۰.
- ۱۶- یار محمدیان، محمد حسین. (۱۳۸۱). راهنمایی علمی تحلیل محتوای کتاب فارسی اول دبستان در ایران. تهران: نشر شورا.